

Janko Samec :

Vseh vernih duš dan.

Bele lučke ... tih večer ...
Bog daj rajnim večni mir !

In v nebesa naj jih spelje
iz trpljenja mračnih vic,
da bi uživali veselje
angelov pokojnih lic.

Nam, ki v svetu pa živimo,
hrepnimo in trpimo,
pa razsvetluj našo pot
z lučmi jasnimi, Gospod !

Bele lučke ... tih večer ...
Bog daj rajnim večni mir !

Mirko Kunčič:

Zvon poje.

Črni pogrebci gredo, gredo,
krsto na rami neso, neso.
Bingale bam,
kam z Majdka, kam?
Bingale bom,
v grob, rompompom ...

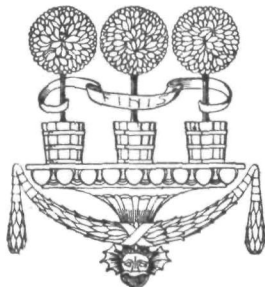
Bingale, bongale, bingale, bim —
ali naj pojem ali ihtim?
Bingale bim —
pojem naj, pojem, veselje zvonim.
Saj dobro vem:
lepše ko v maju
Majdici zdaj bo pri angelčkih v raj.

Danilo Gorinšek:

November.

Vsi Sveti. Ob grobeh klečimo.
Senožet gola je in golo drevje,
ptic ščebetanja ni več, in v mrazu
kot ob molitvi sega v zrak vejevje.

Kot ob molitvi sega v zrak vejevje.
Dobrotni Oče bo uslišal zaželeno,
in preden bo izmoljena molitev,
krog nas bo zopet vse zeleno.

Lea Fatur:
Matjažek.

5. »Ali je tukaj zmeraj svatba?«

To je torej svatba? Prav kakor so pravili stara mati: vse je v pušeljcih. Miza ni, da bi jo pregledal majhen deček: toliko je šarteljnov, boba, pečenih pišk in kopunov, kolačev, medice, vina. Tam je stric starešina: kadar on govori, so vsi tiho; kakor ukaže on, izpije vsak svoj kozarec; vsakemu svatovalcu nakaže prostor. Pod sliko svete Trojice — bodi ji čast in hvala! — sta stric ženin in teta nevesta. Pa še drugi strici in tete — kako bi jih poznal Matjažek vse? Pa si pravijo: Od tam sem, moj oče je bil brat vašega botra, pa se objemljejo. Ata in mama in stara mati sedijo blizu strica ženina. Matjažek na materinem naročju. Mati so ga sicer hoteli posaditi na peč k drugim otrokom (na peči je prijazno, ker sede na klopi-pečnici godci), toda stric ženin je rekel:

»Kaj takega-le fanta, ki ima sabljo in lok? Tak mora sedeti za mizo!« Pa je sedel in opazoval. Čudni so pa ti véliki ljudje. Jočejo se in smejajo se, ko ne veš, zakaj. Stric starešina govori lepo kakor gospod prošt v cerkvi: od nebeške svatbe, od Kane Galileje, od Boga, ki je postavil zakonski stan — in še o drugih rečeh, ki jih ne razume Matjažek. Pa si začne teta nevesta brisati oči, stric ženin pa gleda v svoj pušlec, in tudi mama in stara mati imata oči mokre. Na enkrat se spet smejejo vsi, in teta nevesta je rdeča.

Lepo je pri svatbeni mizi, pa skoraj da je še lepše na dvorišču, ki je čisto blizu mestnega zidu. Voz za vozom stoji tu, hlevi so polni konj, po senu so razgrnili rjuhe in koce. Kdor je truden in zaspan, poleže malo. Dolga je svatba; tri dni, pravijo mati, je treba varovati nevesto, da bo več sreče. Pa kaj konji in vozovi! Pobje, ki jih ni videl Matjažek nikoli toliko, se podijo po dvorišču, silijo k vratom in oknom, da bi kaj videli, kaj ujeli. Taki smrkolini! Srajčniki in hlačniki. Vse brez orožja. A Matjažek ima opasano sabljo, obešen lok, za pasom ima tulec s pušicami. In oblečen je kakor véliki, kakor kak žlahtnik. Pa stopi na prag in se pokaže smrkavcem smrkovim. Roko dene na sabljin ročaj in gleda izpod čela izzivalno kakor stric Matjaž, ki dela »punt«. A pobje mu kažejo dolga ušesa, se mu priklanajo in vpijejo:

»Žlahtni gospod, kje je vaš grad, ki nima ne oken ne vrat? Jeni ani ho! Kapetani ho!«

»Vse posekam! Vse postrelim!« grozi Matjažek in jemlje pušico, napenja lok. Srajčniki bežijo, hlačniki mu kažejo jezik. Vsi skup vpijejo:

»Sablja lesena, lok vrben, pušica blatna!«

Jokal bi se Matjažek, pa se vrne rajši med svate. Če je sablja lesena, seče pa le — priostril jo je stric Lipš — in če bi ustrelil, bi prebila pušica glave pobom. Pa kaj bi se menil zanje, ko mu je rekel godec tako lepo:

»Peruti ptičica ima, plavuti ribica ima, junak z orožjem se obda.«

Stisnil se je Matjažek k stari materi in vprašal naveličano: »Ali je tukaj zmiraj svatba?«

Botra iz Vetrinj se je nasmejala:

»Zmiraj svatba — to bo v nebesih, ljubček! Ta je pa spomin na nebeško.«

Torej taka so nebesa? se je predla Matjažkova misel. Kope jedi na mizi; godec, ki pritiska svoj meh; ljudje, ki pojejo ali se vrtijo v kolu in uganjajo stvari, ki so otrokom neumljive. Pa je vendar lepše Podkrnom: tam pojo ptičice božje, v gozdu so jagode, rasto lešniki... Tiho zaprosi mater: »Pojdimo domov!«

Stara mati mu zašepeta: »Prej si silil sem, zdaj siliš domov. Ne bomo te več jemali s seboj. Tudi jaz bi bila že rada doma. Pa bi se zamerili vsem svatom. Moramo še nevesto spremiti na njen novi dom.«

Matjažku se orosijo oči. Tako rad bi bil že doma! Tako neznansko rad! Zdi se mu, da je dom tako daleč, da ne more priti majhen deček sploh več do njega. In zdi se mu, kakor da plava nad svatbo skrit strah. Večkrat pogledajo možje ven, večkrat šepčejo ženske med seboj. In stara mati vzdihnejo Matjažku v uho:

»Ko bi bili le že doma! Tako varni smo tam pod gradom. O ljubi Bogek, spremi nas domov!«

»Turki!« se spomni Matjažek. In kakor da je uganil misel, ki se skriva v srcu vseh, je zapel godec:

»Turki in zamorci so grdi ljudje, koder ti hodijo solnce stemni, travca nobena več ne zeleni, hiše in cerkve — vse pogori.«

Kakor da jim je zapel od srca, se oglasijo svatje: »Vsi Turki in vsi kralji so se vzdignili čez nas, ta črna kraljica pošilja po nas.«

In tačas, ko je Matjažek premišljeval prečudno stvar »črna kraljico«, so se pogovarjali svatje o vesteh, ki jih je prinesel sel v mesto: da so razdejali Turki Podklošter in da so se razlili po vsej Krški dolini. Da požigajo domove, lovijo ljudi, mečejo dečke v žaklje, da je nevarnost, da bi ne prišli celo do Celovca. Na obzidju so pa že straže.

Napadli so menda že šentpavelski samostan, pa jim ga je ubranil opat Ivan. Podkloštrom pa se je zadušilo dvesto krščenih duš v dimu.

»Kako naj bi bila svatba vesela v tako hudem času?« je razlagala teta rjušnica stari materi. »Ni tako kakor biva ob svatbah pri nas ali — začeli smo, ko še nismo vedeli, da je nevernik v deželi, in morali bomo dovršiti: naj se zgodi volja božja!«

»Vse bom posekal, vse bom pobil grde Turke!« se je grozil Matjažek iz materinega naročja. Starešina pa kakor da ga je sram, da ni svatba vesela, pravi banderarju, tistemu, ki je nosil na palici nataknen facanetelj in ima za vatel dolge trakove za klobukom, pravi mu:

»Gledaj na red! Kaj bi se kisali! Svatba je, veselí se vse. Blizu smo mestnih vrat: v sili se kar pobašemo v mesto z vozovi in živino.«

In stric banderar mirí: »Kam bi odhajali? Lahko vas doleti Turek na potu. Bolj varni ste v veseli družbi kakor na samotni poti. Torej veselimo se, zaigraj godec, zaplešimo!«

Godec zapoje: »Kaj ti je, krščanska duša, da si tak žalostna? Al' si grehe premišljuješ, al' se rajtenge bojiš?«

Starešina odkima in sam začne:

»Marija je prosila za tiste ljudi, ki so v Kani Galileji na ohceti b'li. Prosila je svojega sina, k' je svatom primanjalo vina.«

Zarožljalo je v napeta ušesa in se odrisalo iz pozornih obrazov. Udarilo je ob prag pa razgnalo srajčnike in hlačnike pred pragom. Velika in mrkla sta stopila med svate stric Matjaž in Peter Vunderlih. Onemeli so osupli svatje. Nič nista bila svatovska, vsa taka kakor da prideta z dolge poti. Pa ju je pozdravil stric starešina, in teta družica jima je pripela pušeljce. Silili so ju za mizo. Toda ostala sta sredi sobe, in okoli njiju so se gnetli možje in fantje, ženske iz kuhinje, hlapci iz hlevov, vojaki od mestnih vrat. Stric Matjaž je spregovoril z grmečim glasom in udaril s čekano ob tla:

»Hvaljeno bodi presveto ime! Zbrali ste se k svatbi, poštena krščanska družba, in pojete lepe stare pesmi po starem običaju. Pa svatujete v hudem času, ko moramo braniti našo vero pred nevernikom — braniti mi sami, ker nje ne brani ne cesar in ne brani gosposka. Zato zapojte, kako je prišel Turek do železne kaplje, pojte, kako smo ga pobili pri Svetem Lenartu, kako smo naredili okoli cerkve verigo iz uzd turških konj, kako smo okovali cerkvena vrata s turškimi podkvami. Zapojte, kako si zidamo tabore v svojo obrambo, potem ko moramo utrjevati tudi gradove in mesta. »Preljuba naša kremljica, ti naša si zabranica!«

»Denar in denar zahteva cesar od nas; denar, da bo prepodil Turka, pa bo kmalu več koroških otrok na Turškem kakor pri nas doma, več izgubljenih duš!«

»Zato stopite pod meč in prisezite puntu,« kriče povabi Peter Vunderlih, in Matjaž dvigne svoj goli dolgi meč nad glavami.

»Pa ne tukaj, Matjaž in Peter,« brani banderar in starešina. Ženske pa vekajo: »Tukaj je svatba, kraj veselja.«

»Stopite iz hiše, pa boste videli, kako svatbeno veselje vam pripravlja Turek,« zavpije Peter Vunderlih. Pa so klicali zunaj: »Nebo se žari!« — »Večerna zarja!« — »To je ogenj!« — »Turek prihaja!« — »Rešimo se!«

»Moški vkup! Žene in otroke hitro v mesto, mi pa se postavimo Turkom v bran!«

»Kaj bodo zdaj Turki šarteljne pojedli?« je vprašal Matjažek skrbno, ko ga je stiskala mama k sebi in hitela z njim proti mestnim vratom. Ta lepa svatbena miza!... A — to je svatba — to! In Turki pridejo, kakor je rekel Matjaž. »Joj!« vzdihuje mama, »kako daleč je do mestnih vrat danes!« In Matjažek čuti, da mama nakrat ne more več, ata pa je skočil h konju in vozu, da pobere vsaj koce, da se bodo zavili ponoči, ko bodo bežali kdo ve kod in kam...

Strašna so ta mestna vrata! Zijajo, požirajo begunce, pa so nekam zmiraj bolj daleč... Zdaj!... »Jezus!« zastoče mama, se ozre. »So že tu, in možje jim branijo... Pa jih je čimdalje več... Pri Merharju že gori!... Ata! Āta!«

»Ata! Ata!« ponavlja Matjažek mamin klic. »Vrata!« stokajo stara mati, »vrata — zapirajo!«

Pa preden je mogel doumeti Matjažek zaprta vrata, Turke in kaj da bo z mlado in staro mamo in kje je ostal ata — je pridrvel konj, na njem mož s povito glavo, z velikim lokom čez ramo, polno nóž za pasom in s sabljo v desnici in vajeti v levici... Pa je zamahnil s sabljo, popustil vajeti in zgrabil Matjažka pa ga iztrgal mami iz naročja.

»Ata! Mama! Stara mama! Stric Matjaž! Turek me je vzel!« je klical na pretege Matjažek, pa Turek mu je vrgel žakelj čez glavo in ga omotal po životu z vrvjo. Povezan kakor snop je ležal Matjažek na tleh, rjul in slišal rjojenje drugih, zvonjenje in streljanje, lajanje psov, rezgetanje konj, prasketanje ognja.

(Dalje prihodnjič.)

Albin Čebular:

Burja.

*Davi je pa k temni hosti
s piskom prišla burja v gosti.
Vse se trese, vse ječi,
kamor ona pridrvi.*

*Drevje žalostno vzdihuje,
ko prek njega vihra hruje,
kosi, ščinkovci, sinice
pa pretakajo solzice.*

*Glejte, palček, mirna duša,
tudi se rešiti skuša:
ker drugodi ni pomoči,
brž na trsno bilko skoči.*

*Z brado miga, z glavo giblje
in se na trstiki ziblje —
ah, če pade, kaj za to,
saj le v mehko travo bo.*

† Leop. Podlogar:

Iz zgodovine kranjskih trgov.

14. Ribnica.

(491 m, 1014 prebivalcev.)

Malo krajev je na Kranjskem, ki bi bili križem sveta tako znani kakor Ribnica, Ribniška dolina in nje prebivalci, Ribničani. Ponosno poje sam o sebi Ribničan:

»Sem Ribničan Urban
po celem svetu znan;
prav bistre sem glavé
in žlice imam nové.«

Neštivilno je smešnic o Ribničanu. Nekatere omenjajo njegovo pretkanost in bistroumnost, druge njegovo preprostost. Ko bi bile vse zbadljive smešnice resnične, bi Ribničan ne bil takó znan širom sveta, in reči

Ribniški grad in cerkev.

smemo po vsi pravici, tudi spoštovan: med Slovani in Italijani, med Nemci in Madjari — povsod so ga (vsaj pred vojno) kot poštenjaka vedno radi sprejemali. Pa seveda — Nemci imajo svoje Schiltbürgerje in Abelsbergerje, katerim obešajo vse svoje neumnosti; Slovenci pa tudi v tem oziru nismo marali zaostati za ljubimi Nemci, ko smo si izbrali po njih vzorcu Ribničana, da mu prtimo razne budalosti na nedolžne in potrpežljive rame. Po ribniške se pa spakuje rad marsikdo, ki pristnega Ribničana še živ dan ni slišal.

Dokler niso vozile še železnice širom Avstrije, je bilo srečati Ribničana povsod na cesti: s »fuksom«, »švorcom« ali »liščkom« prevažajočega lonce in sklede ali oprtanega z visokim tovorom »sühe robe«: rešet, sit, ret, žlic i. dr.

Kakor kozolec visoke vozove, obložene s škafi, brentami, bariglami in drugim blagom so vlekli krasni pari proti Hrvaški, Trstu in drugam. S tem je splošno že označena ribniška obrt ali obrtnija v Ribniški dolini.

Kakor smatra Vipavec Vipavsko dolino za »posebno deželico«, ki ji je središče Vipava, kateri pravi kratko »Trg«, tako dela tudi Ribničan. Trg Ribnica, središče Ribniške doline, mu ni trg Ribnica, ampak »Trg«. Ta stoji sredi Ribniške doline. Skozi teče Bistrica, ki deli trg na dva dela. Vežeta ju dva zidana mostova in dve leseni brvi. Levi del ima za podnožje odrastke »Male gore« in nima v sebi nobene vode. Desnemu bregu je pa podnožje odrastek »Velike gore«, in je bogat vode. Že v Valvazorjevem času je bil trg Ribnica precej velik, in kakor kaže njegova slika, ograjen z zidom. Bil je trg trdnjava proti Turkom, ki so pridrli večkrat skozi to dolino v Kranjsko deželo.

V trgu Ribnica je okrajno sodišče, ki spada pod kočevsko okrajno glavarstvo. Občina Ribnica šteje približno 2500 prebivalcev. Občina obsega poleg trga še vasi Breg, Dolenji Lazi, Gorenja vas, Goriča vas, Hrovača, Lipovec, Makoše, Otavice in Žapuže. Župnija ima 5300 duš. Oskrbuje jo dekan z dvema duhovnima pomočnikoma. Šola je šestrazredna deška in šestrazredna dekliška, vsaka s tremi vzporednicami. Obe osnovni šoli obiškuje okoli 500 otrok. Razen teh je v trgu tudi štirirazredna mešana meščanska in obrtno nadaljevalna šola za dečke.

O najstarejši zgodovini Ribnice je težko kaj zanesljivega povedati. Veliki papež Gregor VII. (1073—1085) je začel boj s cesarjem Henrikom IV. (1056—1106). V tem boju je hotel papež osvoboditi katoliško Cerkev od svetne oblasti in narediti konec korupciji, ki se je ob pomoči svetnih vladarjev vrivala v Cerkev. Cesar je pa dobil na svojo stran oglejskega očaka Sigerharda (1068—1077) s tem, da mu je dal furlansko grofijo in pozneje še istrsko grofijo in kranjsko marko (leta 1077.). Kot svetni vladar je očak izročil upravo svojih dežel posameznim plemičem in jim je nakazal določeno mero sveta. Vso pokrajino okoli Ribnice, to je Ribniško dolino, so vladali v očakovem imenu Ribniški gospodje. Katerega rodu so bili, se ne da z gotovostjo reči. Najbrž so bili pradedje mogočnih Celjskih grofov, ki nastopajo kot plemiči Sovneški. Njih rod izvira iz rodu grofov Plajenskih, ki so bili mejni grofje v Savinjski marki. Ti so bili prvi znani Ribniški gospodje. Z dovoljenjem očakovim so smeli podarjeni svet podeljevati ali odprodati tudi v druge roke. Sovneški so odstopili Ribnico, Vinice in Sodražico, tri graščine, Turjaškim leta 1083. Tega leta je poročil Konrad Turjaški (1067—1107) Katarino Sovneško, ki mu je prinesla za doto omenjene tri graščine. Konrad je umrl l. 1107. o sv. Juriju in je bil pokopan v Ribnici, v cerkvi sv. Štefana.¹ To poročilo je za Ribnico velevažno. Pove nam, kako so prišli Turjaški v Ribnico in da je bila takrat že cerkev, gotovo župnijska. Kdo jo je ustanovil, ni znano.

Konrada Turjaškega sin Pilgrim (1085—1160) je omožil l. 1140. svojo hčer Nežo s Henrikom Ortenburškim. Za doto mu je dal nekaj sveta v ribniškem graščinskem gospostvu. Iz tega zakona sta nam znana dva sinova, Oton in Herman. Oton je zahteval po smrti svojega strica Pilgrima l. 1160. zapostalo materino doto. Ker se mu pa menda ni točno ustreglo, je prihrul s svojo vojsko nad Turjak ter ga razrušil. Tako se je začel dolgotrajen boj med Turjačani in Ortenburžani. Večkrat je ležal Turjak v razvalinah. Da bi se Oton lažje branil pred Turjačani, je sezidal l. 1161. dve trdnjavi, Ortnek in Otenstein.

¹ Schumi, Archiv II. 240. — Schönleben, Genealogia Auersp.

Otona Ortenburškega stric, Engelbert II., se je podal leta 1227. v Sveto deželo. Ker je bil njegov zakon brez zaroda, je prodal Ribnico, Vinice in Sodražico gospodom iz Loža: Karlu, Rupertu in Albertu.¹

Loški gospodje pa niso uživali dolgo teh treh graščin. Že leta 1265. so imeli spet Ortenburžani v posesti ribniški grad in patronstvo nad župnijo. Po raznih darovnicah od strani očaka oglejskega so ustanovili veliko ortenburško posest, imenovano po glavnem gradu »ribniško gospostvo«. Segalo je od grada Čušperk pa do reke Kolpe. V 14. stoletju je bila komaj polovica te zemlje obdelana, in sicer le gorenji del okoli Ribnice in Dobrepolja; vse drugo so pa pokrivali gozdovi. Središče teh posestev je bila Ribnica.

Ko so l. 1420. izumrli Ortenburžani, je pripadla bogata njih dediščina Celjanom. Toda tudi celjska zvezda je hitro zatonila. Leta 1456. je padel pod mečem zarotnikov zadnji Celjan, grof Urh. Zapustil je toliko posestev, cvetočih mest, trgov in gradov, da jih nahajamo v takem obsegu le redkokdaj v oblasti kakega kneza ali vojvoda. Vsled dedinske pogodbe, ki jo je sklenil cesar Friderik III. s Celjani leta 1445. je pripadlo vse to posestvo Habsburžanom. Preden je pa dobil Friderik III. vse to v mirno posest, se je moral trdo vojskovati, pred vsem z Urhovo vdovo, grofico Katarino, za katero je šel v boj vojskovodja celjske grofije, češki plemič Jan Vitovec. Njemu in Katarini so prisegli celjski podložniki zvestobo. Ribničani so se pa podvrgli cesarju in mu prisegli zvestobo. Cesar je nato ustanovil v Ribnici (1457) bratovščino svetega Rešnjega Telesa in ji daroval pol kmetije.²

Do leta 1916. so oskrbovali ribniško graščino cesarjevi oskrbniki: Lambergi (Andrej Lamberg je zidal grad na Bregu, ki so ga dobili pozneje Verneki, Vincenštajn, nazadnje Kobencelj — ti so graščino združili z ribniško), Mažgoni in Burgstalli. Leta 1619., 1. marca, je prodal Ribnico cesar Ferdinand II. Ivanu Jakobu Kizelj pod pogojem, če bi jo njegov rod kdaj postavil na prodaj, je prvi kupec habsburška hiša. Leta 1641. je prodal Jurij Jernej Kizelj Ribnico Andreju grofu Trilekov. Od Trilekov so jo kupili grofje Kobencelj. Obdržali so jo do leta 1810. V tem času je bil ribniški graščak grof Ludovik Kobencelj. Bil je zvest Avstrijec in ni mogel trpeti francoske vlade, ki se je takrat ustalila na Kranjskem. Bil je ta Kobencelj poslednji iz te rodovine. Leta 1810. je prodal ribniško graščino Antonu Rudežu. Njegova rodovina jo ima v lasti še danes.

Okoli ribniškega gradu se je razvil trg Ribnica. O kakšnih posebno starih trških listinah ni sledu. Uničil jih je najbrž požar, ki je tolikokrat razdejal ribniški trg. Vendar je ribniška »süha roba« izpričana v 15. stoletju, dasi gre njeno izdelovanje daleč nazaj. Cesar Friderik je izdal leta 1492., 25. oktobra, v Lincu za Kočevarje in Ribničane posebno pismo, s katerim jim dovoljuje, da smejo uvažati živino, platno in razne lesene predmete, ki jih sami doma izdelujejo, na Hrvaško in druge obmejne dežele.³ Kakšni so bili ti leseni izdelki, nam pripoveduje Valvazor: hišni krožniki, sklede, škafi, vedra, rešeta in mnoge druge drobnarije. Ta domača obrt je bila navadno postransko kmetovo delo. Pečal se je z njo takrat, ko je počivalo kmetovanje in tudi živinoreja ni dajala preveč opravila. Pomočnikov pri tem delu Ribničan ni imel, razen svoje domače: ženo, hčere in sinove. Ti so potem isto rokodelstvo naučili svoje potomce.

Cesarja Friderika listina je napravila za Kočevje in Ribnico neko izjemo. Drugod so imele pravico do rokodelstva le zadruge po mestih in trgih. Sicer je bilo drugačno trgovanje po deželi prepovedano. Kmet ni

¹ Richter, Fürsten und Grafen von Auersperg. Archiv 1830/600.

² Dimitz G. Kr. I. 274.

³ Dimitz G. Kr. I. 310.

smel s svojimi domačimi izdelki prosto kupčevati, tudi ne na trgu izpostaviti na prodaj svojih izdelkov; le rokodelci po mestih in trgih so imeli to pravico. To nam pove dosti jasno, zakaj je v začetku novega veka povsod domača obrt prenehala. Izjemo so imeli le Kočevarji in Ribničani. Turška sila in druge nezgode so namreč te kraje tako izžele, da je vlada sama spoznala: ljudstvu brez domače obrti in svobodnega trgovanja ni živeti. Od tod tako dolgo ohranjena in negovana domača obrt, ki še dandanes največ redi to prebivalstvo.

(Konec prihodnjič.)

J. E. Bogomil:

Pastir med svojimi.

Skoraj dvajset let je že poteklo, odkar so bili gospod Janez in njegova župnija kakor ena sama velika družina.

Kolikokrat je v teh dvajsetih letih spremljal svoje v življenje, v časno in večno. Obiskoval jih je, pogovarjal se z njimi, dajal jim dobre svete, bodril jih in navduševal, pomagal jim, kjer je šlo že skoro navzdol: vsem je hotel biti vse. Ko je pa prišel mesec smrti, in v naravi vse umira, ljubezen živih pa prinaša zadnje cvetje na grobove rajnih, takrat je pa tudi gospod Janez večkrat kot sicer zavil svoj korak med grobove. Pogovarjal se je ondi z mrtvimi, kakor bi bili še živi; tisoč spominov mu je vstajalo pred očmi, tisoč vezi ga je spet priklenilo na tiste, ki jih je poznal, pa jih ni bilo več, a so mu vendar bili še vedno ljubi in dragi.

»Ti Francon,« je govoril sam s seboj, »ti si me pripeljal v to župnijo, jaz sem te pa moral spremiti proti hiši večnosti. Škoda te je bilo! No, pa je moralo biti tako prav. Le mirno čakaj; pridem kmalu za teboj. Kmalu, kmalu...«

»Tu je pa Vovkova Francika. V beli oblekici, z venčkom na glavi, s šopkom v roki si stala pred menoj in me pozdravila ob prihodu. Sámó življenje te je bilo. Pa si morala iti pred menoj — ni bilo drugače. Mogoče že tam pripravljaš svoj pozdrav zame?«

»O, Štefanov Janko, tudi tebi moram nekaj povedati! Nagajivec si bil! Neugnana kri! Če si še tam tak, boš še nebesa podrl. Nemirna kri, pa si imel vendar dobro srce. Zato sem ti vse odpustil, vse tiste šolske burke. Zraven tebe pa Košičkov Jaka! Ali še veš, kako sta se stepla. Do hudega! Paglavca! Zdaj sta že davno oba v miru! Mladost!«

»Kaj pa Jerinova mama? Deset sirot je plakalo za teboj, ko si legla v grob, in meni se je trgala beseda, ko sem vrgel prst na tvoje zemeljske ostanke, in srce mi je pokalo, ko sem poslušal ihtenje tvojih sirotic. Danes pa? Vsi so preskrbljeni: Janko je mašnik, Verica je usmiljenka... no, kaj ti bom pravil, saj sama veš, kje so in kaj so. Tu si jih popustila, tam zanje molila... Prosila, kakor le mati zna.«

»Aj, tu so pa grobovi naših malih! Kako vam je? Dobro, ne li? Med angelčki se igrate, vriskate in pevate; o Bog vas blagoslovi! Živeti še niste znali, umreti ste pa morali. Kazen za greh! Smrt, tudi nedolžnemu cvetu ne prizanašaj! Kako si kruta! Ne, ne, ne bom tako govoril. Dobra si, prijazna, saj si jim odprla nebesa. Ali jih boš tudi meni?«

Ob cerkvi je obstal. Črna plošča na zidu in na njej cela vrsta imen. Sami znanci so mu vstali pred očmi: Kodrasov Jože, Torkarjev Miha, Blažinov Janez...

»Sami moji učenci! Ali, kdo ve, kje trohne vaša telesa! Ljubezen domačih in hvaležnost vse župnije je združila vaša imena tu na kameniti plošči; da vas je še tudi Bog združil ondi, kamor vsi želimo za vami! Upamo! Če je svet hudoben, Bog je neskončno usmiljen.«

Gospod Janez se je zamislil. Pomolil je za vse. Za te in za druge, ki mu jih je še toliko krila sveta gruda. In kar ni mogel od njih... Kakor da ga drže z živimi srci, z živimi očmi, z živo besedo: Tvoji smo. Ostani!

† Leop. Turšič:

Sladko mlekce.

*Kužek — hov, hov in mucek — mjav, mjav,
mojemu mlekcu veljá ta pozdrav?
Kak sta priliznjena danes oba,
eden se bolj mi ko drugi sladká!*

*Kužek, ti tega ne veš? — Kužki zajčke lové! —
Mucek, ti tega ne veš? — Muckom miške dišé! —
Vidva pa rada bi mlekce srebala,
ki ga je meni mamica dala?*

*Kužek — hov, hov in mucek — mjav, mjav,
pojdiva svojo pot, kakor je prav!
Sladkega mlekca iz lončka ne dam,
glejta, še lepše — posrebljem ga sam.*

Pesem.

Otrok išče na trati deteljo štiriperesno in sanja. Sanja o sreči, o lepih, brezkončnih daljavah, o mestih razkošnih; sanja bogastvo, krasoto, ki v škrlatu žameta, v svili, brokatu je skrita; sanja rubine, smaragde — o njih mu je nekdanj ded pravil...

Otrok išče na trati deteljo štiriperesno in sanja. Pa kako naj najde deteljo čudežne sreče, če je že srečen, a sam ne ve tega; saj sreče se svoje otrok ne zaveda.

V jasnih očeh mu odsvita ta sreča duše brezskrbne; zarja ognjena ovija pod mrak ga v ta žamet škrlatni; svila se zlata v potoku razliva sred trate; mesta razkošna zida oblak mu vrh jasne poljane; ko zvečeri se, zvezde-svetilniki v njih zagorijo.

Biseri jasni so solze ljubljene mame, kadar poljublja ga in odpravlja v šolo vesela:

»Pojdi, o dete, sreča ti moja, up in življenje! Pojdi, izpolni mi vroče srca hrepenenje. Glej, da postaneš kdaj mož moder in slava dežele! Če pa ne boš razumel svetá učenosti in bodo tiste globoke besede le črke črvice, ki bi ti dušo pošteno ranile, ta limbar blesteči — vrni popreje se v mamic skrbno naročje! Pasel boš bele ovčice sred sinje divjine; tepel se z orlom, ko bodeš močnejši, za ovco-zgubljenko. Materi, starki boš stregel, donášal mi mleko s planine, pesmi mi peval pastirske, domače, vesele. S slavci, škrijanci se bodeš pobratil, v solnčni žar se odeval, ki pozlati te in porjavi ti kožo blestečo!«

Dete brezskrbno išče po travi deteljo sreče. Mati ga čaka. Njej detelja ta je on sam — sreča ljubezni, matere upanje zlato.

Mladinski novičar

Dobliče pri Črnomlju. (Naš izlet.) Zadnji majniški dan se je vršil naš veseli izlet na Vinico ob Kolpi. To je bilo v torek 31. maja. — Jutro je bilo krasno. To nas je zelo veselilo. Prejšnje dni je lil dež, da že skoro nismo mislili, da bomo šli. Na vzhodu pa se je ta dan žarila lepa rdeča zarja. Ptički so prepevali najslajše pesmice. Hladan vetrček je vel čez planjavo. Ko smo bili pripravljeni za odhod, smo šli na vas. Tam je bilo že mnogo izletnikov. Ko smo bili naloženi, je voznik pognal, konja sta zaprhala in hajd na Vinico! Naloženi smo bili na treh vozovih, ki so bili lepo okrašeni. Peljali smo se mimo njiv, travnikov in vasi. Videli smo Obrški in Nerajski potok, ki se potem združita v Lahinjo. Po večurni vožnji smo vendarle srečno dospeli na Vinico. Takoj smo šli na žezelj. Žezelj je hrib, ki meri 819 m. Na vrhu hriba je lepa cerkev. Vsako leto pride veliko ljudi na božjo pot. Zgoraj smo imeli sv. mašo. Po sv. maši smo se igrali. Pod cerkvijo je dobra pitna voda. Opoldne smo se vrnili na Vinico. Pri školniku smo obedovali. Po kosilu smo šli okoli po Vinici. Videli smo star grad. Vse nam je kazalo, kako so nekaj bogati graščaki mučili kmete. Videli smo Kulpo. Čez njo drži velik most, širok 126 m. Kulpa teče mirno in počasi. Poloviča mostu je našega. — Proti peti uri smo odšli. Solnce je ravno zahajalo, ko smo prišli domov. Zvečer nismo imeli miru. Vse smo morali domačim natančno povedati. V sanjah smo bili zopet na Vinici, žezlju in drugod. — Oj, kako lep je bil naš izlet!

Cerar Anka.

Pretrsljiva zgodba o Miciki in Ivanki iz Dolenje vasi. Štiriletna Micika in štiriletna Ivanka, dobri prijateljici, sta malo povasovali pri Ruparjevih, potem pa — ob 14. uri je bilo — sta se šli drsat na bližnji potok. Ob bregu potoka je bilo precej ledu. Kar izginili sta punčki iz hiše. Blizu potoka pa je umivalo po kosilu domače deklè posodo. Neki tajen glas ji prigovarja, naj gre na potok. Ni imela opravka, pa ker se ni dalo ustavljati notranjemu glasu, zgrabi škaf in stopi k potoku. Komaj pride do vode, zagleda dva prstka, ki sta se vedno bolj potapljala v vodo. Vsa odreveni, ne more z mesta in zavpije na pomoč. V bližnjem skednju je rezal sosed Janez rezanico. Ko zasliši, kaj je, skoči v vodo in v nekaj trenutkih že nese iz globokega potoka malo dekletce. Hitro skoči v svojo hišo in položi otroka na posteljo. Ko spusti potopljenko iz rok, spozna, da je rešil lastno hčerko. V tem pa se je raznesel glas: Ivanke ni! Ta glas zasliši njena mati, skoči iz hiše k par sosedom, v grozni slutnji povprašujoč, da li je pri njih njena štiriletna hči Ivanka? Nikjer je ni —! V tem pa nesrečna mati v strašni slutnji skoči v potok, gazi v vodi in išče svoje dete — čez ramena jej sega voda — potopi se in v istem trenutku visoko dvigne junaška mati svojo Ivanko in jo nese strmečim sosedom ob obrežju. Komaj odda dete, se od groze in silnega mraza prevzeta sesede v vodo nazaj, odkoder jo spravijo ženske v njeno hišo. A ni jej dalo — povrhu le se preobleče in hiti k sosedu, kjer sta ležali deklici vsaka v svoji postelji, obdani od gruče ljudi. Veliko napora je bilo treba, da sta čez četrť ure deklici dali znamenje življenja. Z Ivanko je bilo seveda še težje, ker je bila že na dnu potoka. A ko se je prebudila, je bila prva njena beseda: »Mama, ne smete jokati, saj ne bom umrla.« Micika se je pa takoj oglasila: »Kaj ne, Johonica, danes se ne glemo dlsat!« Zgovorna Micika pripoveduje, da sta se šli z Ivanko dlsat, »le malo časa smo se dlsale, pa so se oči skrile.« Drugi dan sta srečna nedolžna otroka že zopet skakljala okrog hiše, a da niso imeli tam zvečer prej dveh mrličev, se ima Micika zahvaliti lastnemu očetu, Ivanka pa lastni junaški materi.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Nič.

Iz nič ni nič.
Iz nič je Bog svet ustvaril.
Nič ne rabi skrivališča.
Kdor nič nima, mu vojska ne vzame.
Kdor nič nima, se tatov ne boji.
Kdor nič nima, mu nič ne zmanjka.
Kjer nič ni, cesar pravico izgubi.
Nič je dobro za oči.
Od nič do nekaj je velik korak.
Boljši nič ko krivični nekaj.
Nič ni tako slabo, da bi za kaj ne bilo dobro.
Nič ni brez vzroka.
Nič ne dokaže, kdor preveč dokazuje.
Nič čez dobro vest.
Nihče ne more nič in nihče vsega.

Reki.

Na nič spraviti.
Na nič priti.
Pod nič iti.
V nič devati.
V nič prodati.
K nič biti, za nič biti.
Človek k ničemur.
Ta nič!

Drobiž.

V. Steska: Sprehod po Ljubljani.

(Kažipot našim šolarjem-izletnikom.)

(Dalje.)

Na Vodnikovem trgu stoji še hiša, ki je bila zidana za hotel. Tu je bil l. 1848. rojen španski pretendent Don Carlos. Pozneje je Mahr uporabil hišo za ugledno trgovsko šolo.

Na desni strani Vodnikovega trga vidimo Mestni dom, sedež gasilcev in reševalne postaje, v Streliški ulici pa Ljudski dom.

Na Poljanski cesti je prva hiša sedež delegacije finančnega ministrstva, druga nekdanje Alojzije višče, kjer se je od leta 1846. do 1919. vzgojilo na stotine slo-

venske duhovščine. Sedaj je tu bogoslovno učilišče. Nekoliko dalje je Realna gimnazija z licejsko knjižnico. Za tem poslopjem zagledamo cerkev sv. Jožefa in jezuitski kolegij (samostan). Samostan so zgradili l. 1897., cerkev pa so stavili v l. 1912. do 1914. in 1921. Posvetili so jo 19. marca 1922. Ta cerkev je 68½ m dolga ter je najdaljša cerkev ljubljanske škofije. Zvonik je visok 63 m.

Pred šentpetrskim mostom stoji kamenit križ, ki ga je 1622 postavil škof Tomaž Hren.

Na desni je Lichtenthurnov zavod, šola z internatom za deklice; nekoliko dalje Marijanišče z ljudsko šolo in konviktom za dečke in dijake (ustan. 1881) in vojašnica kralja Petra, prej sedež deželne brambe; še dalje je mestna klavnica (1881) in prisilna delavnica (1847), sedaj umobolnica. Odtod gre cesta v Štepanjo vas, kjer je od l. 1653. kapelica božjega groba.

Ko pridemo na Kodeljevo, zagledamo na desno Codellijev grad Turn z lično kapelico M. B.

Na levo stran nas prenese betonski most preko Ljubljance na Zaloško cesto. Tu vidimo proti sredini Ljubljane stopaje deželno bolnico, celo skupino poslopij, na nasprotni strani pa zdravilišče Leoninum in gluhonemnico.

Cerkev sv. Petra. Na mestu je stala morda že pred tisoč leti ena prvih cerkva v naših krajih. Bila je župna cerkev za vse kraje ob porečju Ljubljance. Segala je od Save do Godoviča. Iz nje je nastalo pozneje okoli 30 župnij.

Sedanjo cerkev so zidali v l. 1730. do 1733. Na pročelju je kip sv. Petra (1850) in mozaik: Sv. Peter sprejema ključne nebeškega kraljestva. Cerkev je baročna s tremi ladjami in kupolo. S freskami jo je okrasil Franc Ilvšek (1731—1736), ki je naslikal tudi podobo

sv. Družine (1734) in bržkone sv. Magdalene. Vse druge oltarne slike je izvršil Valentin Mencinger (1735—1743), samo sv. Tereziko je napravila Helena Vurnik (1926). V svetišču je stene poslikal Jos. Kastner. Oltarji so vsi iz l. 1734.—1743., samo kameniti veliki oltar in oba oltarja v prečni ladji so delo Feliksa Tomana.

Nedaleč odtod je cerkev Jezusovega srca in samostan misijonarjev sv. Vincencija Pavljanskega (lazaristov). Cerkev so zidali v gotškem slogu od 1879.—1883. V njej je kapela sv. Cirila in Metoda.

Pot nas vede mimo hiralnice sv. Jožefa nazaj na cesto sv. Petra. Na križišču z Resljevo cesto zagledamo na levi onstran Ljubljance Jugoslovansko tiskarno in na desni moško in žensko učiteljišče. Na koncu te ceste zagledamo pred seboj cerkev Marijinega oznanjenja in frančiškanski samostan. Cerkev je zidal na svoje stroške v l. 1646.—1660. Konrad baron Rus pl. Rusenstein. Veliki oltar je delo Francesca Robbe (1736), oltar sv. Treh kraljev pa Mihaela Cusse (1691). Za velikim oltarjem je lavretanska kapela. Cerkev je na mokri omet poslikal Matej Langus (1848—1855). Po potresu so slike popravljali Jos. Kastner, Jos. Kleinert in Anton Jebačin. Prva dva sta napravila tudi nekaj novih slik. Oltarne slike so: Marijino oznanjenje (Ant. Jebačin po Kremser-Schmidtu), sv. Trije kralji (A. Herrlein), Srce Jezusovo (Jos. Kleinert), sv. Jožef (Jos. Kastner), sv. Frančišek Asiški (Fric Kunz), sv. Agate, Apolonije in Lucije (Jos. Ferd. Fromiller), sv. Valentin (Val. Mencinger). Na zunanjem pročelju je slikal Janez Wolf: Sv. Rešnje Telo in p. Aleksander Roblek sv. Frančiška As. in sv. Antona Padovanskega.

Pred frančiškanskim mostom stoji Prešernov spomenik (Ivan Zajc, 1905). Z Miklošičeve ceste vidimo deželno sodišče in pred njim Miklošičev spomenik (1926).

Po Prešernovi ulici pridemo mimo pošte na Aleksandrovo cesto. Na desno

stoji veliko poslopje Kreditne banke, malo dalje na levi operno gledišče, na desni Narodni dom in zadaj protestantska cerkev. Pri Narodnem domu se pričinja Lattermannov drevored, ki vodi do Tivolskega gradu; odtod je pot na Rožnik s prijazno cerkvico iz l. 1746.

Od opernega gledišča na levo ob Bleiweisovi cesti vidimo Narodni muzej z lepimi zbirkami in proti koncu Bleiweisove ceste palačo velikega župana ljubljanske oblasti.

Od opere gremo po Aleksandrovi cesti in Šelenburgovi ulici do drevoreda Zvezde in Kongresnega trga. Tu vidimo Filharmonijo, univerzo, realko, Kazino in uršulinsko cerkev z uršulinskim samostanom. Uršulinke so prišle v Ljubljano iz Gorice l. 1702. in so l. 1705. odprle dekliško osnovno šolo. Sedaj vzdržujejo osnovno in meščansko šolo ter učiteljišče.

(Konec prihodnjič.)

Uganke, skrivalice in drugo.

1. Ribe.

(P. N., Kočevje.)

Kaj povedo te črke v okviru? Pazi kam so ribe obrnjene in koliko jih je!

2. Koledar.

(Miroljub, Vižmarje.)

- 10. I. ?
- 3. II. ?
- 18. II. ?
- 2. III. ?
- 18. III. ?
- 9. IV. ?
- 24. V. ?
- 24. VI. ?
- 22. VIII. ?
- 20. IX. ?
- 29. X. ?
- 12. XI. ?
- 31. XII. ?

Kaj nam govore svetniki, katerih godove obhajamo ob zgoraj omenjenih dnevih? Primeri abecedni imenik svetnikov in godov v Moh. koledarju 1927, str. 28!

3. Križaljka.

(Miroljub, Vižmarje.)

1		2		3		4		5		6
		7				8				
9	10			11	12			13	14	
15		16		17		18		19		20
		21				22				
23	24			25	26			27	28	
29		30		31		32		33		34
		35				36				
37						38				39

Vodoravno: 1. domača ptica, 3. del sobe, 5. morska prikazen, 7. član družine, 8. žuželka, 9. rudnina, 11. del ograje, 15. lovska priprava, 15. morska žival, 17. poljska rastlina, 19. del soda, 21. svetopisemska oseba, 22. nadavek, 25. svetloba, 25. jeza, 27. posoda, 29. kača, 31. del glave, 33. prejme prosjak, 35. del voza, 36. žensko ime, 37. svetopisemska oseba, 38. čut, 39. del glave.

Navpično: 1. domača žival, 2. domača žival, 3. rokodelec, 4. dolina, 5. skupina hiš, 6. orožje, 10. del glave, 12. pesniški proizvod, 14. pozdrav, 15. poslanec, 16. orožje, 17. mesec, 18. posoda, 19. vedno hiti, 20. mera,

24. del dneva, 26. mesto na Tirolskem, 28. turška utež, 29. senčen kraj, 30. gozdno drevo, 31. zver, 32. del drevesa, 33. del drevesa, 35. del tedna, 34. zver.

Rešilci in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 10 dni po izidu lista in se objavljajo le imena onih rešilcev, ki bodo rešili vse zagonetke — v prihodnji številki.

Rešitve 1. štev.:

1. Križaljka »Netopir«.

Navpično:

- 1 sok,
- 2 hči,
- 3 oko,
- 4 les,
- 5 Emil,
- 6 Mara,
- 7 in,
- 8 ave.

Vodoravno:

- 9 počitek,
- 10 mak,
- 11 Ela,
- 12 ar,
- 13 Ivan,
- 14 ne.

2. Magični mozaik.

k	o	l	o
o	v	e	s
l	e	č	a
o	s	a	t

3. Vzgalice.

AIM